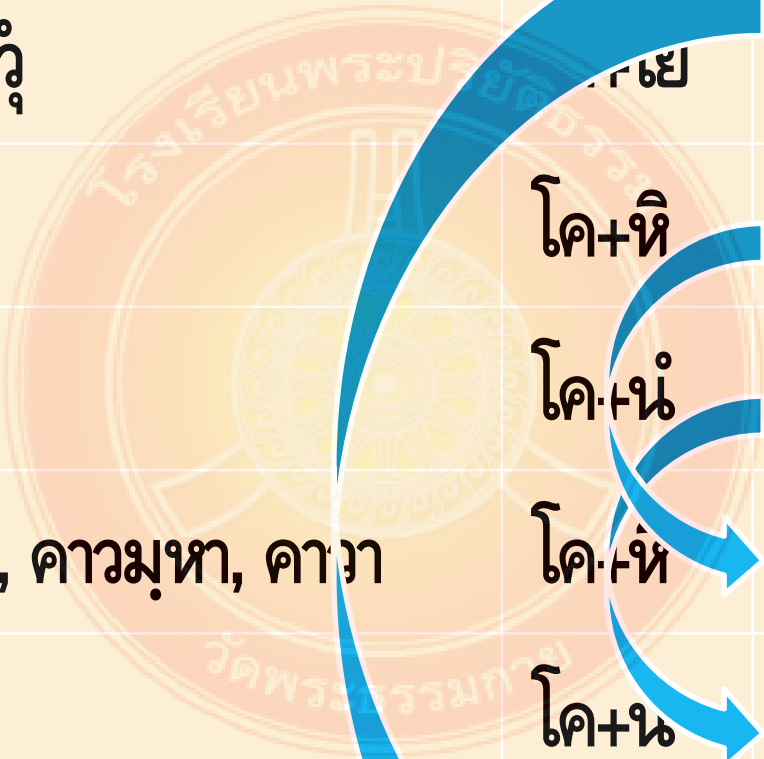

กติปยัคัณฑ์ บทที่ ๑๓
แจก โค (โค, วัว) ไม่เจาะจงเพศใด
ใช้ได้ทั้งตัวผู้และตัวเมีย

วิภัตติ	เอกวจนะ		พหูวจนะ	
ป.	โค+ลี	=โค	โค+โย	=คาโว
ทุ.	โค+อํ	=คาวํ, คาวุํ	โค+เย	=คาโว
ต.	โค+นา	=คาเวน	โค+หิ	=โคหิ, โคภิ, คาเวหิ, คาเวภิ
จตุ.	โค+ส	=คาวสุส	โค+न्ह	=คุน्हํ, คาวาน्हํ
ปญ.	โค-สุมา	=คาวสุมา, คาวมุหา, คาวา	โค+हि	=โคหิ, โคภิ, คาเวหิ, คาเวภิ
ฉ.	โค+ส	=คาวสุส	โค+न्ह	=คุน्हํ, คาวาน्हํ
ส.	โค+สุมิ	=คาวสุมิ, คาวมุหิ, คาเว	โค+สุ	=โคสุ, คาเวสุ
อา.	โค+ลี	=คาว	โค+โย	=คาโว

ลำดับ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	คำแปลอายตนิบาต
ป.	โค	คาโว	อ. (อันว่า) / อ.____ท. (ทั้งหลาย)
ท.	คาวัง, คาวัง	คาโว	ซึ่ง, สู, ยัง, ลึ้น, ตลอด, กะ, เฉพาะ
ต.	คาเวน	โคหิ, โคภิ, คาเวหิ, คาเวภิ	ด้วย, โดย, อัน, ตาม, เพราะ, มี
จตุ.	คาวสุส	คุนุณ, คาวานัน	แก่, เพื่อ, ต่อ
ปญ.	คาวสุมา, คาวมฺหา, คาวา	โคหิ, โคภิ, คาเวหิ, คาเวภิ	แต่, จาก, กว่า, เหตุ
ฉ.	คาวสุส	คุนุณ, คาวานัน	แห่ง, ของ, เมื่อ
ส.	คาวสุมี, คาวมฺหิ, คาเว	โคสุ, คาเวสุ	ใน, ไกล, ที่, ครั้นเมื่อ, ในเพราะ
อา.	คาว	คาโว	แน่ะ, ดูก่อน, ข้าแต่

ลำดับ	เอกวัญนะ	วิธีลงวิภัตติ
ป.	โค	ลง สี ลบ สี
ทุ.	คาวํ, คาวุํ	แปลง โอ เป็น อาว ลง อํ, แปลง อ เป็น อุ ลง อํ
ต.	คาเวณ	แปลง โอ เป็น อาว แปลง ณา เป็น เอน
จตุ.	คาสฺส	แปลง โอ เป็น อาว แปลง ส เป็น สฺส
ปญ.	คาสฺมา, คามฺหา, คาวา	แปลง โอ เป็น อาว ลง สฺมา, แปลง สฺมา เป็น มฺหา, อา
ฉ.	คาสฺส	แปลง โอ เป็น อาว แปลง ส เป็น สฺส
ส.	คาสฺมึ, คามฺหิ, คาเว	แปลง โอ เป็น อาว ลง สฺมึ, แปลง สฺมึ เป็น มฺหิ, เอ
อา.	คาว	แปลง โอ เป็น อาว ลง สี ลบ สี

ลำดับ	พหูพจน์	วิธีลงวิภัติ
ป.	คาโว	แปลง โอ เป็น อาว แปลง โย เป็น โอ
ทุ.	คาโว	“.....”
ต.	โคหิ, โคภิ, คาเวหิ, คาเวภิ	แปลง โอ เป็น อาว ลง หิ, แปลง หิ เป็น ภิ
จตุ.	คุนฺนํ, คาวานํ	แปลง โอ เป็น คุ, อาว, ทีฆะ อ เป็น อา, ลง นํ
ปญ.	โคหิ, โคภิ, คาเวหิ, คาเวภิ	แปลง โอ เป็น อาว ลง หิ, แปลง หิ เป็น ภิ
ฉ.	คุนฺนํ, คาวานํ	แปลง โอ เป็น คุ, อาว, ทีฆะ อ เป็น อา, ลง นํ
ส.	โคสุ, คาเวสุ	แปลง โอ เป็น อาว แปลง อ เป็น เอ ลง สุ
อา.	คาโว	แปลง โอ เป็น อาว แปลง โย เป็น โอ

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี โค คัพท (โค, วัว)

๑. เอโก โค วเช นิปชชติ.

อ.โค ตัวหนึ่ง ย่อมนอน ในคอก.

๒. คาโว कुन्नुं युถं कज्जनति.

อ.โค ท. ย่อมไป สู่ฝูง ของโค ท.

๓. โคपालो เอกं कावं โคजरं पासेति.

อ.นายโคบาล ย่อมต้อนรับ ซึ่งโค ตัวหนึ่ง สู่ที่หากิน.

๔. ธนญชยเสฏฺฐี วิสาขาย คาโว อทาสี.

อ.ธนัญชัยเศรษฐี ได้ให้แล้ว ซึ่งโค ท. แก่นางวิสาขา.

๕. คาเวน ดิณฑกาโป ขาทิยเต.

อ.ฟ่อนแห่งหญ้า อันโค ย่อมกิน

๖. คาเวหิ อลุลานิ ดิณฑานิ ขาทิยนเต.

อ.หญ้า ท. อันสด อันโค ท. ย่อมกิน

๗. เอกสุส คาวสุส โรโค อุปฺปชฺชติ.

อ.โรค ย่อมเกิดขึ้น แก่โค ตัวหนึ่ง.

๘. กสโก คุณนํ ติเณทกํ อทาสี.

อ.ชาวนา ได้ให้แล้ว ซึ่งหญ้าและน้ำ แก่โค ท.

๙. วจุฌโก คาวสุมา ชายติ.

อ.ลูกโค ย่อมเกิด จากโค.

๑๐. ขีรํ คาเวหิ ชายติ.

อ.น้ำนม ย่อมเกิด จากโค ท.

๑๑. โคฆาตโก เอกสุส คาวสุส ขิวหํ ฉินฺหติ.

อ.นายโคฆาตกร์ ย่อมตัด ซึ่งลิ้น ของโค ตัวหนึ่ง.

๑๒. เนสาโท कुณฺโณ มํสาณิ ชาหติ.

อ.นายพราน ย่อมกิน ซึ่งเนื้อ ของโค ท.

๑๓. เอกสมัย คาเว มเต, กสโก อญญู คาว อานติ.

ครั้นเมื่อโค ตัวหนึ่ง ตายแล้ว, อ.ชานา ย่อมนำมา ซึ่งโค ตัวอื่น.

๑๔. ภารตเทเส ชนา คาเวสุ ปลีทนต์.

อ.ชน ท. ในประเทศอินเดีย ย่อมเลื่อมใส ในโค ท.

๑๕. ภาทร คาว ตู อญฉาหิ, วหสุ.

แน่ะโค ผู้เจริญ อ.เจ้า จงลาไป, อ.เจ้า จงเข็นไป.

๑๖. ภาทรคา คาโว ตุมเห ครุภาริ วหถ.

แน่ะโค ท. ผู้เจริญ อ.เจ้า ท. จงเข็นไป ซึ่งภาระอันหนัก.

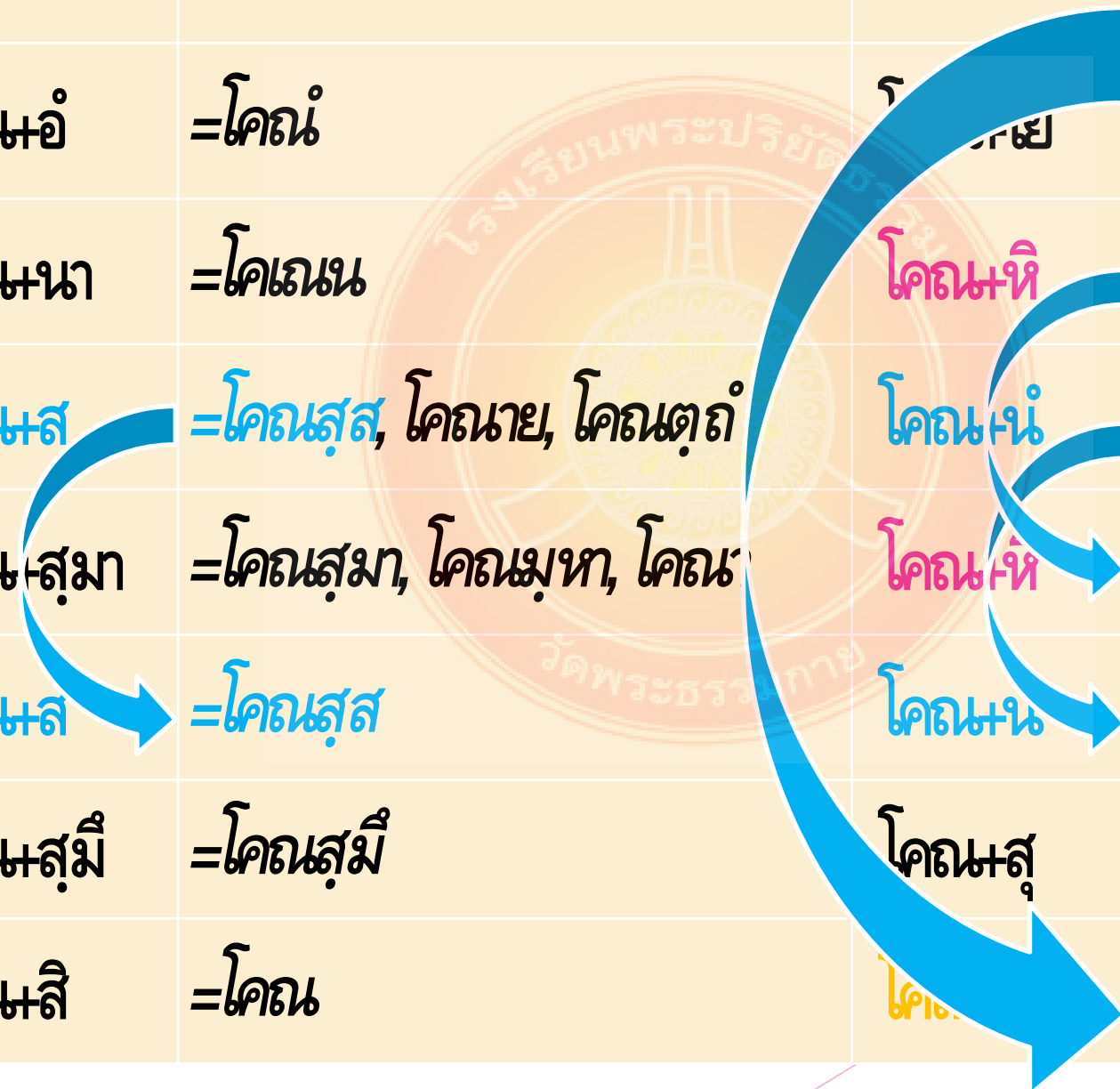

โรงเรียนพระปริยัติธรรม
วัดพระธรรมกาย

โคธ (โคตัวผู้)

แจกอย่าง อ การ์นต์ ในปุงลิงค์

วิภัตติ	เอกวจนะ		พหูวจนะ	
ป.	โคณ+ลี	=โคเณ	โคณ+โย	=โคณา
ทุ.	โคณ+อ	=โคณ	โคณ+เย	=โคเณ
ต.	โคณ+นา	=โคเณน	โคณ+หิ	=โคเณหิ, โคเณภิ
จตุ.	โคณ+ส	=โคณสุส, โคณาย, โคณตุถ	โคณ+न्ह	=โคณาน्ह
ปญ.	โคณ+สุมา	=โคณสุมา, โคณเมทา, โคณ...	โคณ+ห	=โคณหิ, โคเณภิ
ฉ.	โคณ+ส	=โคณสุส	โคณ+น	=โคณาน
ส.	โคณ+สุมี	=โคณสุมี	โคณ+สุ	=โคเณสุ
อา.	โคณ+ลี	=โคเณ	โคณ+โย	=โคณา

ลำดับ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	คำแปลอายตนิบาต
ป.	โคโณ	โคณา	อ. (อันว่า) / อ.____ท. (ทั้งหลาย)
ท.	โคณํ	โคณ	ซึ่ง, สู, ยัง, ลึ้น, ตลอด, กะ, เฉพาะ
ต.	โคณน	โคณหิ, โคณภิ	ด้วย, โดย, อัน, ตาม, เพราะ, มี
จตุ.	โคณสฺส, โคณาย, โคณตฺถํ	โคณานํ	แก่, เพื่อ, ต่อ
ปญ.	โคณสฺมา, โคณมฺหา, โคณา	โคณหิ, โคณภิ	แต่, จาก, กว่า, เหตุ
ฉ.	โคณสฺส	โคณานํ	แห่ง, ของ, เมื่อ
ส.	โคณสฺมี	โคณสฺ	ใน, ไกล, ที่, ครั้นเมื่อ, ในเพราะ
อา.	โคณ	โคณา	แน่ะ, ดูก่อน, ข้าแต่

ลำดับ	เอกวจนะ	วิธีลงวิภัติ
ป.	โคโณ	ลง สี แล้ว แผลง สี เป็น โ
ทุ.	โคณั	ลง อํ คง อํ ไว้
ต.	โคเณน	ลง นา แผลง นา เป็น เอน
จตุ.	โคณสฺส, โคณาย, โคณตฺถํ	ลง สฺ อาคม, แผลง สฺ เป็น ฮาย, ฮตฺถํ
ปญ.	โคณสฺมา, โคณมฺหา, โคณา	ลง สฺมา คง สฺมา ไว้ แผลง สฺมา เป็น มฺหา, ฮา
ฉ.	โคณสฺส	ลง สฺ อาคม
ส.	โคณสฺมี, โคณมฺหิ, โคน	ลง สฺมี คง สฺมี ไว้ แผลง สฺมี เป็น มฺหิ, เอ
อา.	โคณ	ลง สี สบ สี

ลำดับ	พหูพจน์	วิธีลงวิภาคี
ป.	โคณา	ลง โย แผลง โย เป็น อา
ทุ.	โคณ	ลง โย แผลง โย เป็น เอ
ต.	โคณหิ, โคณภิ	แผลง อ เป็น เอ, ลง หิ คง หิ ไว้, แผลง หิ เป็น ภิ
จตุ.	โคณานํ	แผลง อ เป็น อา, ลง นํ คง นํ ไว้
ปญ.	โคณหิ, โคณภิ	แผลง อ เป็น เอ, ลง หิ คง หิ ไว้, แผลง หิ เป็น ภิ
ฉ.	โคณานํ	แผลง อ เป็น อา, ลง นํ คง นํ ไว้
ส.	โคณสุ	แผลง อ เป็น เอ, ลง สุ คง สุ ไว้
อา.	โคณา	แผลง โย เป็น อา

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี โคน คัมภ (โคตัวผู้)

๑. เอโก โคน นที ตรนโต อรณเณ ปลายติ.

อ.โคตัวผู้ ตัวหนึ่ง ข้ามอยู่ ซึ่งแม่น้ำ ย่อมหนีไป ในป่า.

๒. โคนา โคนราย วเน จรนติ.

อ.โคตัวผู้ ท. ย่อมเที่ยวไป ในป่า เพื่อการหากิน.

๓. โคนาตโก เอก โคน นที.

อ.นายโคนาตกร์ ย่อมฆ่า ซึ่งโคตัวผู้ ตัวหนึ่ง.

๔. วาณิชา สกณฺเณ โคน โยเชนติ.

อ.พ่อค้า ท. ย่อมเทียม ซึ่งโคตัวผู้ ท. ที่เกวียน.

๕. กสกา โคนเณน อตฺตโน เขตฺตานิ กสตี.

อ.ชานา ท. ย่อมไถ ซึ่งนา ท. ของตน ด้วยโคตัวผู้.

๖. โคนเณหิ สกฺขานิ วหิยนฺเต.

อ.เกวียน ท. อันโคตัวผู้ ท. ย่อมเข็นไป.

๗. เสฏฺฐี โคนสฺส ตินฺหานิ เทตี.

อ.เศรษฐี ย่อมให้ ซึ่งหญ้า แก่โคตัวผู้.

๘. เวชฺไซ โรคีนํ โคนานํ ฆาสชฺชํ เทตี.

อ.หมอ ย่อมให้ ซึ่งยา แก่โคตัวผู้ ตัวมีโรค.

๙. อัญญตร เอกสุมา โคนสุมา กสกสฺส อญฺญํ ฐนํ นตฺถิ.

อ.ทรัพย์ อื่น ของชานา ย่อมไม่มี เว้น จากโคตัวผู้ ตัวหนึ่ง.

๑๐. โคมยํ โคนเหฬิ ชายติ.

อ.โคมัย ย่อมเกิด จากโคตัวผู้ ท.

๑๑. เนสาโท โคนสฺส มํลํ ขาทติ.

อ.นายพราน ย่อมกิน ซึ่งเนื้อ ของโคตัวผู้.

๑๒. โคนนํ พลํ ปริทายติ.

อ.กำลัง ของโคตัวผู้ ท. ย่อมเสื่อมไป.

๑๓. โคนเณ ตินหานิ ขาหนุเต, คาวี อุทกํ ปิวติ.

ครั้นเมื่อโคตัวผู้ กินอยู่ ซึ่งหญ้า ท., อ.แม่โค ย่อมดื่ม ซึ่งน้ำ.

๑๔. เทว เม โคนา อตถิ, เตสุ โคนेषุ เอโก มโต.

อ.โคตัวผู้ ท. ๒ ของเรา มีอยู่, ในโคตัวผู้ ท. เหล่านั้นหนา อ.

โคตัวผู้ ตัวหนึ่ง ตัวแล้ว.

๑๕. เห กุญฺโชน ตวํ สีฆสีฆํ อเปหิ.

แน่ะเจ้าโคโกง เว้ย อ.เจ้า จงออกไป เร็ว ๆ.

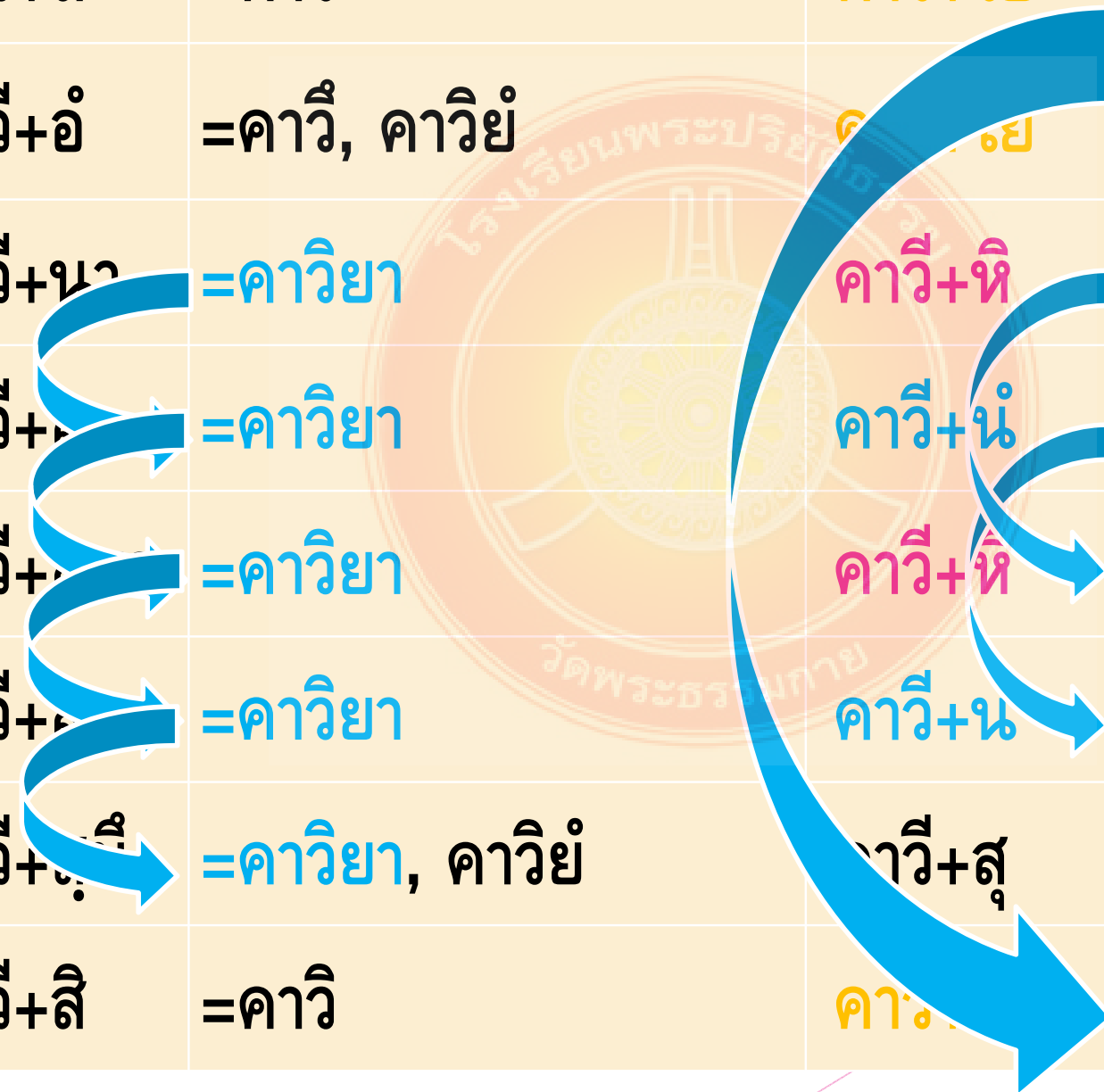
๑๖. หเร กุญฺโชนา ตุมฺเห ตฺริตฺตฺริตํ ชาวถ.

แน่ะเจ้าโคโกง ท. เว้ย อ.เจ้า ท. จงวิ่งไป พลัน ๆ.

คาวี (แม่โค, โคตัวเมีย)
แจกอย่าง อี การ์นต์ ในอิตถีลิงค์

วิภัตติ	เอกวจนะ		พหุวจนะ	
ป.	คาวี+ลี	=คาวี	คาวี+โย	=คาวีโย, คาวี
ทุ.	คาวี+อ	=คาวี, คาวีย	คาวี+โย	=คาวีโย, คาวี
ต.	คาวี+นา	=คาวีญา	คาวี+หิ	=คาวีหิ
จตุ.	คาวี+น	=คาวีญา	คาวี+น	=คาวีน
ปญ.	คาวี+น	=คาวีญา	คาวี+หิ	=คาวีหิ
ฉ.	คาวี+น	=คาวีญา	คาวี+น	=คาวีน
ส.	คาวี+ส	=คาวีญา, คาวีย	คาวี+ส	=คาวีส
อา.	คาวี+ลี	=คาวี	คาวี+โย	=คาวีโย, คาวี

ลำดับ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	คำแปลอายตนิบาต
ป.	คาวี	คาวีโย, คาวี	อ. (อันว่า) / อ.____ท. (ทั้งหลาย)
ท.	คาวี, คาวียัม	คาวีโย, คาวี	ซึ่ง, ลู, ยัง, ลิ่น, ตลอด, กะ, เฉพาะ
ต.	คาวียา	คาวีหิ	ด้วย, โดย, อัน, ตาม, เพราะ, มี
จตุ.	คาวียา	คาวีนัม	แก่, เพื่อ, ต่อ
ปญ.	คาวียา	คาวีหิ	แต่, จาก, กว่า, เหตุ
ฉ.	คาวียา	คาวีนัม	แห่ง, ของ, เมื่อ
ส.	คาวียา, คาวียัม	คาวีสู	ใน, ไกล, ที่, ครั้นเมื่อ, ในเพราะ
อา.	คาวี	คาวีโย, คาวี	แน่ะ, ดูก่อน, ข้าแต่

ลำดับ	เอกภชนะ	วิธีลงวิภัติ
ป.	คาวี	ลง ลี ลบ ลี
ทุ.	คาวี, คาวีย์	รั้สสะ อี เป็น อิ, แปลง อํ เป็นนิกคหิต, เป็น ยํ
ต.	คาวียา	รั้สสะ อี เป็น อิ แปลง ษา เป็น ยา
จตุ.	คาวียา	รั้สสะ อี เป็น อิ แปลง ส เป็น ยา
ปญ.	คาวียา	รั้สสะ อี เป็น อิ แปลง สุมา เป็น ยา
ฉ.	คาวียา	รั้สสะ อี เป็น อิ แปลง ส เป็น ยา
ส.	คาวียา, คาวีย์	รั้สสะ อี เป็น อิ แปลง สุมี เป็น ยา, ยํ
อา.	คาวี	รั้สสะ อี เป็น อิ ลง ลี ลบ ลี

ลำดับ	พหูพจน์	วิธีลงวิภัติ
ป.	คาวีโย, คาวี	รัสสะ อี เป็น อี ลง โย คง โย, ลบ โย
ทุ.	คาวีโย, คาวี	รัสสะ อี เป็น อี ลง โย คง โย, ลบ โย
ต.	คาวีหิ	ลง หิ คง หิ, แปลง หิ เป็น ภิ
จตุ.	คาวีนํ	ลง นํ คง นํ
ปญ.	คาวีหิ	ลง หิ คง หิ, แปลง หิ เป็น ภิ
ฉ.	คาวีนํ	ลง นํ คง นํ
ส.	คาวีสู	ลง สู คง สู
อา.	คาวีโย, คาวี	รัสสะ อี เป็น อี ลง โย คง โย, ลบ โย

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี คาวี คัมภีร์ (แม่โค, โคตัวเมีย)

๑. เอกา คาวี นที ตรนฺตี วนํ คจฺฉติ.

อ.แม่โค ตัวหนึ่ง ข้ามอยู่ ซึ่งแม่น้ำ ย่อมไป สู่ป่า.

๒. คาวีโย นที ตรนฺติโย วนํ คจฺฉนฺติ.

อ.แม่โค ท. ข้ามอยู่ ซึ่งแม่น้ำ ย่อมไป สู่ป่า.

๓. อหํ เอกํ คาวี นที ตรนฺตี ปสฺสามิ.

อ.เรา ย่อมเห็น ซึ่งแม่โค ตัวหนึ่ง ตัวข้ามอยู่ ซึ่งแม่น้ำ.

๔. มยํ คาวีโย นที ตรนฺติโย ปสฺสาม.

อ.เรา ท. ย่อมเห็น ซึ่งแม่โค ท. ตัวข้ามอยู่ ซึ่งแม่น้ำ.

๕. ตินานิ คาวียา นที ตรนุติยา อุกุมิยนุเต.

อ.หญ้า ท. อันแม่โค ตัวข้ามอยู่ ซึ่งแม่น้ำ ย่อมเหยียบ.

๖. ตินานิ คาวีหิ นที ตรนุตีหิ ขาเทียนุเต.

อ.หญ้า ท. อันแม่โค ท. ตัวข้ามอยู่ ซึ่งแม่น้ำ ย่อมกิน

๗. กสโก คาวียา นที ตรนุติยา ภิกขุ เทติ.

อ.ชาวนา ย่อมให้ ซึ่งอาหาร แก่แม่โค ตัวข้ามอยู่ ซึ่งแม่น้ำ.

๘. โคปโล คาวีนํ นที ตรนุตีนํ ภิกขุ ทหิ.

อ.นายโคบาล ให้แล้ว ซึ่งอาหาร แก่แม่โค ท. ตัวข้ามอยู่ ซึ่งแม่น้ำ.

๙. กสโก คาวียา นที ตรนุติยา อเปติ.

อ.ชาวนา ย่อมหลีกเลี่ยงไป จากแม่โค ตัวข้ามอยู่ ซึ่งแม่น้ำ.

๑๐. โคปาลิ คาวีหิ นที ตรนุตีหิ อเปติ.

อ.นายโคบาล ย่อมหลีกเลี่ยงไป จากแม่โค ท. ตัวข้ามอยู่ ซึ่งแม่น้ำ.

๑๑. อิหํ โคมยํ คาวียา นที ตรนุติยา สนฺตกํ โหติ.

อ.โคมัย นี้ เป็นของอันมีอยู่ ของแม่โค ตัวข้ามอยู่ ซึ่งแม่น้ำ ย่อมเป็น

๑๒. อิเม ปทวลญฺชา คาวีนํ นที ตรนุตีนํ สนฺตกา โหนฺติ.

อ.รอยเท้า ท. เหล่านี้ เป็นของอันมีอยู่ ของแม่โค ท. ตัวข้ามอยู่
ซึ่งแม่น้ำ ย่อมเป็น

๑๓. ภาณุทานิ คาวีร्यं นที ตรณุตियं ปติญฺญุหฺนติ.

อ.สิ้นคำ ท. ย่อมตั้งอยู่ บนแม่โค ตัวข้ามอยู่ ซึ่งแม่น้ำ.

๑๔. ภาณุทานิ คาวีสู นที ตรณุตีสู ปติญฺญุหฺนติ.

อ.สิ้นคำ ท. ย่อมตั้งอยู่ บนแม่โค ท. ตัวข้ามอยู่ ซึ่งแม่น้ำ.

๑๕. โภติ คาวี ตฺวํ นที ตราหิ.

แน่ะแม่โค ผู้เจริญ อ.เจ้า จงข้าม ซึ่งแม่น้ำ.

๑๖. ภวนุตโย คาวियो ตุมฺเห นที ตรณ.

แน่ะแม่โค ท. ผู้เจริญ อ.เจ้า ท. จงข้าม ซึ่งแม่น้ำ.